

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שיעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת פרשת בהעלותך תשע"ג:

א] "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (במדבר ח' ב') - ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך, רש"י.

וכעין דברי רש"י מצינו בגמ' (שבת כב:), וז"ל הגמ' שם "מחוץ לפרכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל...".

ב] ודברי הגמ' שם במה שאמרו והלא כל ארבעים שנה וכו' צ"ע, וכי צריך ראייה חלילה שאין לקב"ה צורך באור המנורה, גם מהו מה שאמרו והלא כל ארבעים שנה וכו', הלא כל העולם הולך לאורו.

ובתוס' שם פירשו (ע"פ ברייתא דמלאכת המשכן) שהיה מקום לחשוב שהאור נעשה לצורך אהרן (ובניו), וע"ז אמרו שכל ארבעים שנה לא הוצרכו לנר באף מקום, שעמוד הענן היה מאיר להם בכל המקומות, ואף אם היה אדם מסתכל בחבית מבחוץ היה יודע מה שבתוכה, עיי"ש.

ג] וכעין הנס שנעשה לישראל במדבר, היה גם במקדש ראשון כל הימים שהארון היה שם. וכמו שהביא המלבי"ם (מלכים א' ו' ד') את דברי חז"ל על מה שנאמר שם שהחלונות במקדש היו "חלוני שקופים אטומים", שהחלונות בתוך המקדש היו אטומים, משום שלא היה צורך במקור אור במקדש, שאור השכינה האיר שם.

וכן כתב הרא"ש¹ בשם הירושלמי וז"ל: "עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון, משיניטל הארון היה מגשש ויוצא מגשש ונכנס".

ד] וביאור הדברים אולי הוא שבכל מקום שהקב"ה משרה שכינתו יש שם שפע ברכה², וכמו שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיד", ובמדבר כששרתה השכינה בגילוי ע"י ענני הכבוד ובמקדש, היה ניכר הדבר בחוש.

וכיום זמן הסתר פנים אין הדבר ניכר לעינים, אבל ודאי שכל הזוכה להתקרב אליו יתברך ע"י מעשיו זוכה לשפע קדושה וברכה בס"ד.

ה] הנה המנורה רמזה על חכמת התורה, וכמ"ש³ "הרוצה שיחכים ידרים... וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום".

ואולם צ"ב הלא גם הארון רמז על חכמת התורה, וכמבואר בהרבה מקומות, ומדוע נעשו שני כלים כנגד חכמת התורה.

ובנצי"ב⁴ ביאר שהארון (מקום משכן הלוחות וספר התורה) רמז על תורה שבכתב והמנורה על חכמת תורה שבע"פ.

ו] לדבריו, מובן אולי מדוע הנר במנורה היה של שמן זית דוקא, דהנה שמן זית רומז על חכמה, וכמו שאמרו⁵ "הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה...", ועוד אמרו חז"ל⁶ "חמשה דברים משכחים את הלימוד... והרגיל בזיתים... חמשה דברים מחזירין את הלימוד... והרגיל בשמן זית".

ז] בטעם הדבר ששמן זית רומז על חכמה, שמא הביאור שהשמן אינו יוצא רק אחרי כתישת הזית, כך א"א לזכות לחכמת התורה בלא עמל, וכמו שאמרו חז"ל⁸: "הסכת ושמע ישראל – כתתו עצמכם על דברי תורה", ומאידך הרגיל בזית משכח תלמודו, רמז לזה שתורה בלי עמל אין לה קיום.

ח] הדלקת המנורה (לרוב הראשונים) היתה בלילה ולא ביום, ועיין בנצי"ב⁹ שביאר כנ"ל, שמכיון שהמנורה היא כנגד תורה שבע"פ, אותה למד משה בלילה, כמו שאמרו חז"ל¹⁰, על כן המנורה הרומזת על חכמת תורה שבע"פ וכנ"ל, זמן הדלקתה בלילה דוקא.

¹ יומא סדר העבודה דף פ"ט סוף עמוד א'.

² כן כתב הרמח"ל בכמה מקומות, [עיין מס"י פכ"ו ועוד].

³ ב"ב כה:.

⁴ העמק דבר תחילת תצה ובסוף פרשת אמור ובתחילת פרשתנו.

⁵ ברכות נז.

⁶ הוריות יג:

⁷ עיין מהרש"א שם שמטעם זה כתבה התורה "ארץ זית שמן..", ולא ארץ זית, משום ששבו של הזית דוקא בשמנו.

⁸ ברכות סג:

⁹ העמק דבר בתחילת הפרשה, יעו"ש.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

האם ההדלקה היתה בלילה או ביום, ודין הדלקה בזר:

א] אף שלרוב הראשונים הדלקת המנורה היתה רק בלילה, אולם שיטת הרמב"ם¹¹ שבבוקר היה חוזר ומדליקה¹². (והראב"ד אף שבמקומו לא השיג על הרמב"ם, מדבריו בהלכות עבודת יום הכיפורים¹³ מתבאר שחולק על הרמב"ם בזה).

ב] ודעת הרמב"ם בזה צ"ע הלא פשוטו של מקרא, "יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר..." מורה שרק בלילה היו דולקים הנרות ומנלן שישנה מצוה לחזור ולהדליקם בבוקר.

ג] אולם כבר ביארו בזה רבותינו¹⁴ שהרמב"ם לשיטתו הולך¹⁵ שהדלקת הנרות אינה מצוה בפני עצמה, אלא היא חלק ממצות הטבת הנרות, והטבת הנרות הלא מצוותה היתה ודאי אף בבוקר, וכמו שנאמר¹⁶ "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות...".

ד] וברמב"ם בהלכות ביאת מקדש¹⁷ כתב וז"ל: "וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקם". ובראב"ד השיגו וז"ל: "א"א הפליג כשאמר מותר לזר להדליקם אלא שאם הדליקם כשרות".

ובפשטות כוונתו של הראב"ד להשיג, שהלא מפורש בפסוק "ובהעלות אהרן...", ועיין במהר"י קורקוס שכתב שאדרבה לא נאמר בפסוק לשון ציווי שאהרן דוקא ידליק, אלא לשון סיפור דברים, שמכיון שלזר אסור ליכנס להיכל, ממילא בדרך כלל הכהן הוא המדליק.

אולם עדיין צ"ב, הלא נאמר גם בפסוק¹⁸ "יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר..." (שזה איננו לשון סיפור דברים אלא לשון ציווי באהרן דוקא).

אמנם להנ"ל ביאר הגר"ח שהכהן הצטוו להטיב את הנרות, ואף אם הדליק זר את הנרות והכהן מכניס את המנורה ומעמידה במקומה מתקיימת ההטבה שפיר¹⁹.

¹⁰ שמות רבה מ"ז ח'. [ועיין שער הציון רל"ח א' שמתעם זה ראוי ללמוד בלילה תורה שבע"פ ולא תורה שבכתב].

¹¹ תמידין ומוספין ג' י"ב.

¹² שמא זהו מקור המנהג להדליק בחנוכה בביה"כ אף בשחרית.

¹³ ב' ב'.

¹⁴ ע"פ החינוך מצוה צ"ח ובחי' ר"ח הלוי [ביאת מקדש ט' ז'] ובאבן האזל שם.

¹⁵ ספר המצוות עשה כ"ה ובשרשים שם שורש י', ובמשנה תורה תמידין ומוספין שם.

¹⁶ שמות ל' ז'.

¹⁷ ט' ז'.

¹⁸ ויקרא כ"ד ג'.

¹⁹ מדברי הגר"ח והאבן האזל שם נראה שנקטו כן אף בדעת הראב"ד, וצ"ע שמכיון שלשיטתו לא היתה הדלקה ביום, ע"כ שמצוות ההדלקה היא מצוה בפני עצמה, וכדעת שאר הראשונים.